

Ivana Oraić Rabušić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

ioraic@ihj.hr

Podjela konstrukcija sa se u hrvatskom jeziku

Ovom je radu nakana da se izluče konstrukcije *sa se* koje postoje u hrvatskom jeziku i da se svaka od njih zasebno analizira na sintaktičko–semantičkoj razini. Izdvajaju se dvije skupine spomenutih konstrukcija: one u kojih je riječ o povratnim glagolima i one koje su oblik *se* dobile sintaktički. Te su dvije skupine nazvane *konstrukcije s povratnim glagolima* i *konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima*. Konstrukcije s povratnim glagolima sadržavaju povratni glagol, a konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima sadržavaju prijelazni ili neprijelazni glagol koji u konstrukciji dobiva oblik *se*. Izlučuje se nekoliko tipova konstrukcija s povratnim glagolima i konstrukcija s prijelaznim i neprijelaznim glagolima. Promatraju se promjene koje su se dogodile u pojedinoj konstrukciji s povratnim glagolom u odnosu na konstrukciju s prijelaznim parnjakom konkretnoga povratnog glagola i promjene u pojedinoj konstrukciji s prijelaznim ili neprijelaznim glagolom kojemu je dodan oblik *se* u odnosu na polaznu konstrukciju. Promjene se tiču gubljenja kojega argumenta, mogućnosti sintaktičkoga izražavanja ili neizražavanja toga argumenta, promjene sintaktičkoga položaja argumenta i sl. Prema pristupu u ovom radu oblik *se* nije sintaktički argument ni u kojoj konstrukciji.

1. Oblik *se* i njegov status¹

U stranjoj literaturi u okviru leksičko–funktionalne gramatike u vezi s povratnom klitikom *se*, kako je zvana u literaturi, ponajprije se raspravlja o statusu klitike *se* te ovisno o tome postoje dva pristupa: u jednom *se* tumači kao znak, tj. gramatički marker koji ukazuje na povratnost (npr. Grimshaw 1982; 1990, Sells i dr. 1987; Reinhart i Siloni 2004), a u drugom kao glagolski argument i anaforičke je naravi (npr. Chomsky 1981; Burzio 1986; de Alencar i C. Kelling 2005). Prvi se pristup može zvati neprijelaznim, a drugi prijelaznim (Miličević 2016: 181). Unutar neprijelaznoga pristupa, koji pretpostavlja neargumentnost oblika *se*, raspravlja se o tom vezuje li se oblik *se* za vanjski

1 Rad je dio istraživanja provedenih u pripremi autoričine disertacije *Struktura povratnih glagola i konstrukcije s elementom se u hrvatskome jeziku*, koja je obranjena 17. siječnja 2013. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

ili unutarnji argument te nastaju li kao posljedica toga vezivanja neakuzativni ili neergativni glagoli.

Za prvi je pristup karakteristično da se pretpostavlja operacija pod nazivom redukcija argumenata, tj. smanjenje valentnosti glagola s dvaju argumenata na jedan argument. Rezultat redukcije jest neprijelazni glagol. Uloga je klitike *se* stoga da ukaže na povratnost, tj. da označi povratnost predikata. Prvom se pristupu priklanja J. Grimshaw (1982), koja povratnu klitiku *se* smatra gramatičkim markerom, a ne objektom. Analizirajući romanske jezike, Grimshaw zaključuje da povratne klitike (misli se na povratnu (engl. *reflexive*) i uzajamnopovratnu (engl. *reciprocal*) klitiku) nisu zamjenični objekti, nego refleksi vezivanja u predikatnoj argumentnoj strukturi. Za svaku uporabu klitike *se* postoji pravilo: inkoativizacija², kojom nastaju neuzročni glagoli, refleksivizacija, kojom nastaju povratni glagoli, i medijalno oblikovanje, kojim nastaju tzv. medijalne konstrukcije. Uspoređujući povratni i nepovratni oblik glagola, autorica uvida da je u povratnom obliku glagola drugi argument vezan i pridružena mu je nulta gramatička funkcija, dok je u nepovratnom obliku drugomu argumentu dodijeljena funkcija objekta. Dakle tijekom refleksivizacije vanjski je argument vezan za unutarnji argument, koji se eventualno pomiče na subjektni položaj. Stoga povratni glagol ima jedan argument manje u odnosu prema svojem nepovratnom parnjaku (Grimshaw 1982: 106–111). Povratnu klitiku *se* stoga autorica proglašuje gramatičkim markerom operacije na argumentnoj strukturi te na temelju toga zaključuje da se povratni glagoli ponašaju kao neprijelazni glagoli. Povratne klitike djeluju kao gramatički markeri odnosa vezivanja između vanjskoga i unutarnjega argumenta.

Osim Grimshaw (1982) zagovornici toga pristupa jesu npr. Wehrli (1986), Chierchia (2004)³, Reinhart i Siloni (2004). Oni smatraju da povratni glagoli nastaju leksičkom operacijom apsorpcije ili redukcije koja se odnosi na prijelazni glagol, pogada njegov unutarnji argument i proizvodi neprijelazni glagol. Prema tom je gledištu povratna klitika vezana za unutarnji argument, i to u rječniku.

Za razliku od toga pojedini jezikoslovci (npr. Marantz 1984, Grimshaw 1990, Pesetsky 1995,⁴) smatraju da je povratna klitika vezana za vanjski argument i na temelju toga se zaključuje da je povratni glagol neakuzativni glagol jer je njegov unutarnji argument površinski subjekt.

Dosad obrađene pristupe primjerice Miličević (2009, 2015) zove redukcionističkima jer podrazumijevaju uklanjanje jednoga argumenta iz argumentne strukture prijelaznoga glagola. Za razliku od toga postoje pristupi u kojih nije riječ o uklanjanju argumenta iz argumentne strukture, nego se oba argumenta zadržavaju u strukturi. Miličević kao primjer neredukcionističkoga pristupa navodi analizu Alsine (1996), koji u okviru leksičko-funkcionalne gramatike (LFG), konkretnije njezine teorije leksičkoga preslikavanja (engl. *Lexical Mapping Theory*, LMT) pretpostavlja »da se refleksivizacija odvija tako

2 Engl. *inchoative alternation* znači operacija stvaranja neuzročnih glagola od uzročnih.

3 Prema Medovoj 2009: 79–104.

4 Zadnji autor naveden je prema Medovoj 2009 (Pesetsky).

što se dva argumenta prelaznog glagola vezuju jedan za drugi na nivou argumentске strukture i zajedno se preslikavaju na funkciju subjekta« (Miličević 2015: 184).

Neredukcionističkim pristupima slična je i primjerice analiza Reinhart i Siloni (2005). One reflektivizaciju smatraju operacijom koja se primjenjuje na prijelaznom glagolu i od dviju glagolskih tematskih uloga stvara jednu složenu tematsku ulogu. Ta se operacija zove združivanje (engl. *bundling*) i primjenjuje se na vanjskoj tematskoj ulozi. Reinhart i Siloni razvile su teoriju operacija promjene valencije koje uključuju rječničko–sintaktički parametar (engl. *lexicon–syntax parameter*). S pomoću toga parametra univerzalna gramatika dopušta da se operacije promjene valencije događaju i u rječniku i u sintaksi ovisno o postavkama parametra svakoga jezika (Reinhart i Siloni 2005: 400). Tako postoje jezici u kojih se reflektivizacija događa u rječniku (engl. »*lexicon*« *languages*): hebrejski, engleski, danski, ruski, mađarski, i jezici u kojih se reflektivizacija događa u sintaksi (engl. »*syntax*« *languages*): romanski jezici, germanski jezici, srpski i hrvatski, češki, grčki.

U prijelaznom pristupu na povratnu se klitiku gleda kao na argument glagola, tj. povratna je klitika *se* sintaktički element. Unutar toga pristupa također postoje dva gledišta. Prema prvom se pristupu klitika *se* doživljava kao unutarnji argument glagola, a prema drugom kao vanjski. Burzio (1986) npr. *se* tumači kao povratnu objektu klitiku. Autori L. F. de Alencar i C. Kelling (2005) protivnici su neprijelazne hipoteze te na primjeru germanske i romanske skupine jezika dokazuju da se povratni glagoli ponašaju kao ostali prijelazni glagoli, tj. kao da imaju izravni objekt.

U slavenskim jezicima mnogo je konstrukcija koje sadržavaju oblik *se*. U literaturi se npr. pravom povratnom konstrukcijom nazivaju konstrukcije u kojih se vršitelj identificira s trpiteljem, tj. u kojoj vršitelj izvodi radnju na sebi ili sebi. U tom smislu zovu se kanonskim povratnim konstrukcijama. No oblik *se* ne pojavljuje se samo u takvim konstrukcijama nego u različitim vrstama konstrukcija kao što su neuzročna, medijalna, pasivna, obezličena i sl.

Rivero i Milojević Sheppard (2003: 94, 99–100) navode popis najvažnijih konstrukcija s povratnom klitikom koje dijele svi slavenski jezici:

a) neprijelazna bezlična (engl. *intransitive impersonal*):

- (1) *Tuk se radi mnogo.* (bug.)
'Ovdje se mnogo radi.'

b) povratna/uzajamnopovratna (engl. *reflexive/reciprocal*):

- (2) *Janek ubiera się.* (polj.)
'Janek se odijeva.'

c) pasivna (engl. *passive*):

- (3) *Ta hiša se je hitro zgradila.* (slo.)
'Ta se kuća brzo izgradila.'

d) medijalna (engl. *middle*)

(4) *Ta knjiga se lahko bere.* (slo.)
'Ta se knjiga lako čita.'

e) neuzročna (engl. *anticausative*):

(5) *Szklanka się rozbila.* (polj.)
'Čaša se razbila.'

f) inherentna (engl. *inherent*):

(6) *Marija se boji Janeza.* (slo.)
'Marija se boji Janeza.'

Spomenutim su se konstrukcijama bavile npr. sljedeće autorice L. Medová (2009), S. Grahek (2006), T. Samardžić (2005). Svaki će se pristup kratko rastumačiti.

Sljedeći pristup Kaynea (1986) i Albiou i dr. (2004), Medová zaključuje da su sve konstrukcije s klitikom *se* izvedene pomicanjem. To znači da argument koji je u završnoj fazi u nominativu počinje unutar VP-ovojnice i pomiče se u nominativni položaj. Prema tom je pristupu *se* morfem koji »blokira« argument da postane izravni objekt. Autorica tvrdi da je klitika *se* antipasivni morfem kakav postoji u ergativnim jezicima. Ona paralelno izvodi i antipasivne i konstrukcije s povratnom klitikom *se* unutar tzv. *Peeling Theory of Case* i time pokušava dati unificiranu analizu svih konstrukcija sa *se*. Konstrukcije u kojima se pojavljuje klitika *se* uvijek su neprijelazne. Medová spominje sljedeće konstrukcije: povratnu, uzajamnopovratnu, inherentno povratnu, neuzročnu, bezličnu/pasivnu, medijalnu, konstrukciju s neodređenim ljudskim objektom, konstrukciju s neljudskim objektom i druge manje poznate konstrukcije (više o tome u Medová 2009).

Podjela konstrukcija S. Grahek ponešto se razlikuje od podjele Medové. Grahek dokazuje da povratno/uzajamnopovratno *se* operira u sintaksi na način da reducira unutarnji argument i treba se promatrati kao sintaktički koargument. Kako nema mogućnost da se odnosi na objekt u svijetu, tj. nema gramatička svojstva roda, broja i padeža, ne može funkcionirati kao sintaktički argument. Oblik *se* i njegov antecedent zajedno čine jedan sintaktički argument. Grahek *se* naziva operatorom koji reducira jednu ulogu prijelaznoga glagola. Pretpostavlja da je *se* operator koji reducira unutarnji argument. U tome se povodi za T. Reinhart i E. Reulandom, koji to predlažu za anaforu SELF u danskom jeziku (Grahek 2006: 273).

Grahek obrađuje sljedeće konstrukcije: povratne, uzajamnopovratne, inherentno povratne (dijeli ih na dvije podskupine: 1. konstrukcije kojima se izražava uzajamnopovratna radnja s prototipnim argumentom i 2. konstrukcije kojima se izražava prekomjerna radnja), medijalne, neuzročne (još zvane vanjske uzročne konstrukcije) uz unutarnje uzročne konstrukcije Grahek smatra jednom od podskupina rečenica s uzročnim *se*. Konstrukcije koje Grahek zove

lične medijalne u slovenskim se gramatikama uvršćuju u pasiv, zajedno s perifrastičnim pasivom. Impersonalne medijalne konstrukcije u slovenskim su gramatikama tradicionalno zvane bezlične aktivne rečenice (o tome više v. u Grahek 2006).

O funkciji oblika *se* i konstrukcijama *sa se* govori i T. Samardžić. Povodi se za gledištem J. Moskovljević (1997), koja dokazuje da se tzv. pravi povratni glagoli ponašaju kao neprijelazni, a ne kao prijelazni glagoli. Odnos između glagola *sa se* i njima odgovarajućih prijelaznih glagola može se označiti kao proces detranzitivizacije. Upravo je proces detranzitivizacije zajednički svim konstrukcijama koje Samardžić navodi jer nijedna od njih ne sadržava izravni objekt. Pod detranzitivizacijom se podrazumijeva »nestajanje direktnog objekta (tj. internog argumenta) iz sintaksičke reprezentacije« (Samardžić 2005: 5). Autorica napominje da to ne znači da taj argument ne postoji u semantičkoj reprezentaciji. U tih konstrukcija nestaje subjekt, tj. vanjski argument, a unutarnji argument dolazi na njegov položaj. Autorica ne analizira detaljnije pojedine konstrukcije, nego samo navodi da u pojedinim konstrukcija vanjski argument potpuno nestaje, u pojedinima se zadržava samo kao semantičko svojstvo, a katkada se pojavi kao dopuna glagola.

Konstrukcije autorica dijeli na leksičke i sintaktičke derivacije. »Pod leksičkim derivacijama podrazumevamo one kod kojih je moguće napraviti infinitiv glagola *sa se*, dok pod sintaksičkim podrazumevamo derivacije koje su moguće samo u rečenici« (Samardžić 2005: 2). Nabraja sljedeće konstrukcije: neakuzativna, doživljavalačka, refleksivna, arbitrarna za objekat, arbitrarna za subjekat, bezlična, medijalna, pasivna, recipročna.

2. Pristup podjeli konstrukcija sa se

Cilj je ovoga rada izlučiti konstrukcije s oblikom *se* koje postoje u hrvatskom jeziku i svaku od njih zasebno analizirati na sintaktičko–semantičkoj razini. Navode se konstrukcije u kojima se pojavljuje oblik *se* na način da se razdvoje one u kojih je riječ o povratnim glagolima i one koje su taj oblik dobile sintaktički. Stoga se konstrukcije dijele na dvije skupine: konstrukcije s povratnim glagolima i konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima. Konstrukcije s povratnim glagolima sadržavaju povratni glagol, a konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima sadržavaju prijelazni ili neprijelazni glagol koji samo u konstrukciji dobiva *se*. Izlučuje se nekoliko tipova dviju navedenih vrsta konstrukcija. Promatraju se promjene koje su se dogodile u pojedinoj konstrukciji s povratnim glagolom u odnosu na konstrukciju s prijelaznim parnjakom konkretnoga povratnog glagola i promjene u pojedinoj konstrukciji s prijelaznim ili neprijelaznim glagolom koji dobiva oblik *se* u odnosu na polaznu konstrukciju s prijelaznim ili neprijelaznim glagolom uz koji se ne nalazi *se*. Promjene se tiču gubljenja kojega argumenta, mogućnosti sintaktičkoga izražavanja ili neizražavanja toga argumenta, promjene sintaktičkoga položaja argumenta i sl. Pojedini tipovi konstrukcija odredili su se upravo na temelju spomenutih promjena. U konstrukcijama s prijelaznim i neprijelaznim glagoli-

ma naglasak se stavlja na sintaktičko ponašanje glagola, tj. primarno na odnos prijelaznost/neprijelaznost, dok se samo značenje glagola potiskuje u drugi plan. U konstrukcija s povratnim glagolima obratna je situacija. Naime u njih se ponajprije promatra značenje povratnoga glagola i mogućnost izražavanja primjerice povratnosti, uzajamne povratnosti, uzročnosti i dr., no osim toga promatraju se i promjene u argumentnoj strukturi povratnoga glagola u odnosu na argumentnu strukturu njegova prijelaznoga parnjaka.

Valja napomenuti da se povratnim glagolima pristupa onako kako je opisano u radu Oraić Rabušić (2015). Oblik *se* smatra se česticom i neodvojiv je dio glagola. S nekoliko testova poznatih u literaturi (test s predikatnim atributima ili predikatnim prošircima (engl. *secondary depictives*), dopunjavanje *kao*-skupinom, test s poredbenim konstrukcijama i sl.) dokazala se neistovjetnost oblika *se* i zamjenice *sebe* i u hrvatskom jeziku. Budući da se utvrdilo da se oblik *se* ne ponaša kao naglašena zamjenica *sebe*, smatra se česticom (prema analizi K. Olive 2001) i dijelom glagola, tj. smatra se dijelom njihova morfološkoga i leksičkosemantičkoga ustrojstva⁵. U tom je smislu u ovom radu pristup sličan onima koji pretpostavljaju neargumentnost oblika *se*, tj. pristupima neprijelazne analize (Grimshaw 1982, 1990, Sells i dr. 1987; Reinhart i Siloni 2004). O tome jesu li povratni glagoli koji nastaju kao rezultat procesa refleksivizacije neakuzativni ili neergativni neće se raspravljati u ovom radu. U opisu glagola u hrvatskom jeziku dosad se neprijelazni glagoli nisu tako dijelili i to je područje premalo istraženo.

Zašto se izdvajaju samo konstrukcije s pojedinim povratnim glagolima, a nisu uključeni svi povratni glagoli? Unutar konstrukcija koje sadržavaju povratne glagole obrađeni su samo oni povratni glagoli koji su specifični po svojem značenju i u kojih se opaža pravilnost u sintaktičkom ponašanju u odnosu na njihove prijelazne parnjake. Stoga se uz svaku konstrukciju s povratnim glagolom navodi i konstrukcija s njegovim prijelaznim parnjakom i opažaju se promjene u argumentnoj strukturi povratnoga glagola u odnosu na argumentnu strukturu njegova prijelaznoga parnjaka.

U raspravu o konstrukcijama nisu se uključili glagoli *reflexiva tantum*. U stranoj se literaturi konstrukcije koje se sastoje od spomenutih glagola najčešće zovu *inherentno povratne* (engl. *inherently reflexive*). Takve se konstrukcije nisu obrađivale u ovom radu jer su zapravo radi o specifičnoj skupini povratnih glagola koji nemaju prijelazni ili neprijelazni parnjak. Osim toga, takvi su glagoli raznovrsni po značenju i nije moguće da se kao konstrukcije neuzročne ili povratne radnje izdvoje prema nekom od obilježja. S obzirom na tu činjenicu smatra se logičnijim da se takvi glagoli promatraju na morfološkoj razini, a ne kao dio konstrukcija na sintaktičko-semantičkoj razini. Osim tih glagola u analizu konstrukcija neće se uključiti ni glagoli s uzajamnopovratnim značenjem koji nemaju prijelazni parnjak. Smatra se da se oni također trebaju promatrati na morfološkoj razini kao pripadnici skupine povratnih glagola, a ne kao dio konstrukcija.

5 Prema riječima Silića i Pranjkovića 2005.

Pasivne konstrukcije nalaze se u objema skupinama, međutim one se razlikuju po glagolima koji se u njima pojavljuju. U pasivnim konstrukcijama s neuzročnim povratnim glagolima pojavljuju se neuzročni povratni glagoli i njima je svojstvena nehotična, nevoljna radnja. Pasivne konstrukcije kao tip konstrukcija s prijelaznim i neprijelaznim glagolima karakterizira isključivo sintaktičko dobivanje oblika *se*.

Pojedinačni tipovi konstrukcija neće se zvati onako kako je to slučaj u stranoj literaturi, primjerice povratna i uzajamnopovratna, nego će se naći odgovarajući naziv koji će za svaki pojedini tip konstrukcija istaknuti njegovo razlikovno svojstvo. Nazivi će se također pokušati uskladiti i s tradicionalnim nazivima u hrvatskim gramatikama.

Podjela konstrukcija sa *se* izgleda ovako:

1. *konstrukcije s povratnim glagolima*

- a) konstrukcije povratne radnje
- b) konstrukcije uzajamnopovratne radnje
- c) konstrukcije s neodređenim objektom
- d) konstrukcije neuzročne radnje
- e) pasivne konstrukcije s neuzročnim povratnim glagolima

2. *konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima*

- a) pasivne konstrukcije
  - aa) medijalne konstrukcije
  - b) obezličene konstrukcije
  - c) neprototipne obezličene konstrukcije
- c₁) neprototipne obezličene konstrukcije voljne radnje
- c₂) neprototipne obezličene konstrukcije nevoljne radnje/stanja.

3. Analiza konstrukcija s povratnim glagolima

3.1. Konstrukcije povratne radnje

Uz sve se povratne glagole oblik *se* smatra česticom i stoga neodvojivim dijelom glagola (više v. u Oraić Rabušić 2015). Konstrukcijama povratne radnje smatrat će se one u kojih se pojavljuju glagoli kojima se izražava povratnost, tj. vraćanje radnje na vršitelja. U takvih konstrukcija subjektu se dodjeljuju uloge vršitelja i trpitelja. Riječ je o glagolima kojima se izražava izvođenje radnje na sebi, tj. na određenom dijelu tijela ili usmjerenost radnje prema sebi. Svi glagoli koji su nastali kao rezultat toga procesa imaju žive (u pravilu ljudske) subjekte.

Usporedit će se konstrukcija s povratnim glagolom i konstrukcija s njegovim prijelaznim parnjakom.

(7a) *Mama češlja svoju kćerkicu svaki dan.*

(7b) *Mama se češlja svaki dan.*

U odnosu na konstrukciju s prijelaznim parnjakom (7a) konstrukcija s povratnim glagolom (7b) ne sadržava objekt u akuzativu jer se sastoji od po-

vratnoga glagola. Argument u ulozi vršitelja stoji na subjektivnom mjestu. U tih se konstrukcija moraju pojaviti živi vršitelji, koji u pravilu izvode voljnu, namjernu radnju.

Konstrukcija povratne radnje (7b) značenjski je istovjetna konstrukciji s prijelaznim parnjakom povratnoga glagola *češljati se* kada se uz njega uporabi zamjenica *sebe* (7c). No u radu Oraić Rabušić (2015: 102–107) dokazalo se na primjeru nekoliko već spomenutih testova da nije riječ o strukturno istovjetnim konstrukcijama.

(7b) *Mama se češlja svaki dan.*

(7c) *Mama češlja sebe svaki dan.*

Slijede korpusni primjeri konstrukcija povratne radnje:

(8) *Mazala se nekim običnim uljima.*

(9) *Hvalio se svojim postignućima.*

(10) *Dijete vješto vozi tricikl, samostalno se oblači i obuva.*⁶

3.2. Konstrukcije uzajamnopovratne radnje

Konstrukcijama uzajamnopovratne radnje označuje se radnja u kojoj sudjeluje dvoje ili više sudionika:

(11) *Ivan i Marija se grle.*

(12) *Ana i Marko se ljube.*

Valja napomenuti da se uzajamna povratnost u hrvatskom jeziku izražava i glagolima koji nemaju prijelazne parnjake (npr. *boriti se, svadati se, natjecati se, sprijateljiti se*⁷ i sl.) i onima koji ih imaju, no u ovom će se radu konstrukcijama uzajamnopovratne radnje smatrati samo one koje nasuprot sebi imaju konstrukcije s prijelaznim parnjakom uzajamnopovratnoga glagola radnje, a kojima se izražava radnja koju međusobno izvodi dvoje ili više sudionika koji istodobno imaju dvije uloge: ulogu vršitelja i trpitelja (tj. uloge su, dakako, ovisne o tome o kojem je glagolu riječ).

Slijede primjeri konstrukcija uzajamnopovratne radnje:

(11a) *Ivan i Marija se grle.*

(11b) *Ivan grli Mariju. Marija grli Ivana.*

(12a) *Ana ljubi Marka. Marko ljubi Anu.*

(12b) *Ana i Marko se ljube.*

Za razliku od toga primjer:

⁶ Primjeri su neznatno skraćivani i mijenjani.

⁷ Npr. Miličević (2005) takve glagole naziva inherentnim uzajamnopovratnim glagolima (engl. *inherent reciprocals*) jer nemaju prijelazni parnjak.

(13) *Anita i Mirko se dopisuju.*

ne smatra se konstrukcijom uzajamnopovratne radnje bez obzira na to što se njime izražava uzajamna povratnost jer nije nastala na jednak način kao tipična konstrukcija uzajamnopovratne radnje:

(14) **Anita dopisuje Mirka.*

(15) **Mirko dopisuje Anitu.*

Konstrukcije uzajamnopovratne radnje mogu se izraziti na dva načina:

(16) *Ana i Marko (Oni) se ljube.*

(17) *Ana se ljubi s Markom.*

U konstrukciji (16) uporabljen je množinski subjekt, kojim se označuje uzajamna radnja. Ta će se konstrukcija smatrati tipičnom konstrukcijom uzajamnopovratne radnje. U konstrukciji (17) na subjektivnom mjestu nalazi se imenica u jednini u ulozi vršitelja kao jednoga od sudionika, a drugi je sudionik izrečen prijedložno–padežnim izrazom *s + I*.

U prijelaznoj se konstrukciji uzajamna povratnost također može izreći tako da se uporabi množinski subjekt i sintagma *jedan drugog, jedno drugo* itd.:

(21) *Ana i Marko vole jedno drugo.*

Slijede korpusni primjeri konstrukcija uzajamnopovratne radnje:

(22) *Pravi Cigani: grizu se, buče i kleveću.*

(23) *Pa se stadoše grliti s mladencima i svatovima, a muzikaši sviraju da sve vrcaju iskre od struna.*

(24) *Drago mi je što smo imali priliku sresti se i provesti neko vrijeme zajedno.*

Treba napomenuti da se pojedini glagoli mogu naći unutar dvaju različitih tipova konstrukcija, primjerice *čuti se, bosti se, gristi se, dodirivati se* i sl., što ovisi o značenju u kojem je glagol uporabljen. Ako se glagol *čuti se* uporabi u značenju 'osjetom sluha primati i raspoznavati svoj glas'⁸, konstrukcija u kojoj je uporabljen *zvat* će se konstrukcijom povratne radnje: *Prestala je buka izvana i sad se napokon čujem kad govorim*. Ta se konstrukcija mogla izvesti od konstrukcije s prijelaznim parnjakom glagola *čuti se*, odnosno glagolom *čuti*: *Prestala je buka izvana i sad napokon čujem brata kad govori*. No uporabi li se spomenuti glagol u značenju 'osjetom sluha uzajamno primati i raspoznavati zvukove', konstrukcija u kojoj se pojavi *zvat* će se konstrukcijom uzajamnopovratne radnje:

---

8 Definicija je autoričina.

(25) *Unatoč buci dobro se čujemo.*

Njoj odgovarajuća prijelazna konstrukcija bila bi:

(26) *Unatoč buci dobro te čujem. / Unatoč buci dobro me čuješ.*

3.3. Konstrukcije s neodređenim objektom

Prije nego što se počne s analizom konstrukcija s neodređenim objektom, dat će se njihov opis u dvama već spomenutim radovima S. Grahek (2006) i L. Medové (2009) te u radu Bulat (2004).

Grahek spomenute konstrukcije naziva prema glagolima koji sudjeluju u takvim konstrukcijama, a to su glagoli kojima se izražava uzajamnopovratna radnja s tipičnim argumentom. Navodi da su prema autorima Rivero i Milojević Sheppard (2003: 115–116) te konstrukcije u hrvatskom jeziku kolokvijalne i tipične za dječji jezik. Grahek kritizira analizu Rivero i Milojević Sheppard, koji oblik *se* smatraju nepotpunom/neodređenom zamjenicom koja označuje nekoga ili bilo koga. Pri takvu tumačenju nema problema kada se uporabi jedninski subjekt:

(27) *Peter se poljublja.*

'Petar se ljubi.'

No problem se javlja kada se uporabi množinski subjekt jer konstrukcija postaje uzajamnopovratna. Tako se konstrukcija:

(28) *Otroci se objemajo.*

'Djeca se grle.'

neće tumačiti kao 'Djeca grle druge ljude', nego

(29) *Otroci objemajo eden drugega.*

'Djeca grle jedni druge.' (Grahek 2006: 140–141).

Grahek napominje da se takve konstrukcije trebaju tumačiti kao uzajamnopovratne:

(30) *Peter se poljublja z Ano.*

'Petar se ljubi s Anom.'

Također se povodi za tumačenjem Levin i Rappaport Hovav (1995), koje rečenice tipa *John kills* (John ubija) smatraju neodređenim objektnim konstrukcijama u kojima se neizrečeni argument interpretira kao najtipičniji argument. Tako bi se primjerice u gore navedenoj rečenici (27) *Petar se ljubi* član koji je izostavljen mogao interpretirati kao osoba koja je u ljubavnoj vezi s Petrom (više u Grahek 2006).

L. Medová u poglavlju o manje poznatim konstrukcijama s oblikom *se* navodi i konstrukcije s neodređenim ljudskim objektom. Opisuje ih kao one koje se sastoje od semantički uzajamnopovratnoga glagola, koji se umjesto s množinskim subjektom pojavljuje s jedninskim subjektom, a objekt se interpretira kao ‘drugi ljudi’. Određuje ih živi ljudski objekt.

Rivero i Milojević Sheppard (2003) smatraju da su povratne zamjenice u slavenskim jezicima nominativne neodređene zamjenice i akuzativne neodređene zamjenice. U slučaju konstrukcija koje se trenutačno obrađuju usredotočit će se na akuzativne neodređene zamjenice, koje one smatraju dijelom tih konstrukcija. Prema njihovu tumačenju te zamjenice imaju sljedeća obilježja: imaju akuzativni padež, nisu anafore, nego defektivne zamjenice, kojima nedostaje rod, broj i lice, imaju obilježje [+ živo] (2003: 95). Akuzativne neodređene zamjenice često su dio glagola koji su opisani kao kolokvijalni i kao dio dječjega jezika. U pravilu je riječ o glagolima tipa *udarati se, gurati se, tući se, grebati se, prozivati se, rugati se*. Bulat (2004) za razliku od toga govori da je riječ o glagolima koji pripadaju skupini UOA (engl. *Unspecified Object Alternation*), koju spominje Levin (1993). Ta se skupina sastoji od glagola koji mogu ispustiti objekt koji je tipičan za njih (Bulat 2004: 29–30).

Bulat je opazila mogućnost pojave nultoga objekta uz povratne glagole u poljskom jeziku. Naime ona smatra da su primjerice glagoli *biti se, tući se, udarati se* i sl. glagoli koji dopuštaju nulte objekte. Objekt proglašava praznom kategorijom koja se pojavljuje iza povratnoga glagola. U svojoj teoriji slijedi Rizzija (1986), koji smatra da je nulti objekt (engl. *null object*) sintaktički aktivan u talijanskom jeziku. Autorica smatra da *se* u rečenici poput *On się bije* (‘On se tuče’) nije anafora u obliku povratne zamjenice, a zamjenica na subjektivnom mjestu *on* nije antecedent obliku *se*. Oblik *se* u tom se slučaju tumači kao *netko, mi* ili *ljudi općenito*. Sam je objekt ispušten, a *se* se odnosi na nešto što se određuje kao tipičan objekt glagola, što je obilježje koje se drži važnim za potvrdu brisanja objekta (engl. *object deletion*). U skladu s time *se* se ne može odnositi na što drugo, primjerice biljke ili automobil u slučaju glagola *tući*.

U hrvatskoj literaturi takvi se glagoli zovu aktivno bezobjektni glagoli i tumače se kao glagoli koji »imaju u osnovi prijelazne glagole koji su izrečeni bez odnosa prema objektu i izriču radnju kao karakterizaciju subjekta, da on ima običaj vršiti takvu radnju: krava se bode, mačka se grebe (...)« (Babić i dr. 2007: 506).

U ovom će se radu navedene konstrukcije zvati konstrukcije s neodređenim objektom i tumačit će se slično kako ih tumače Babić i dr. Međutim važno je napomenuti da se u ovom radu smatra da u tih konstrukcija nije riječ o prijelaznim glagolima, nego o povratnim glagolima uz koje je objekt neodređen i nevažan jer je usmjerenost na samoj radnji. Radnjom se izriče karakterizacija subjekta i u pravilu je riječ o generičkom značenju. U tom je smislu riječ o konstrukcijama koje sadržavaju glagol uz koji se često pojavljuje imenska skupina u jednini, međutim može biti i u množini.

Korpusni su primjeri konstrukcija uzajamnopovratne radnje s jedninskim subjektom sljedeći:

- (31) *Žilave šikare za onu koja se ljubi žmireći.*
(32) *Za sada pokazuje silnu volju, trči na sve strane, gura se (nekad i previše), traži prostor i očito je riječ o igraču koji voli raditi.*
(33) *Ružno je vidjeti klince od četrnaest godina kako piju, tuku se, markiraju iz škole...*

3.4. Konstrukcije neuzročne radnje

Konstrukcije neuzročne radnje uobičajeno se u slavenskim i ostalim indoeuropskim jezicima zovu neuzročne (engl. *anticausatives*). Osim toga naziva postoje i sljedeći nazivi za te konstrukcije: *inkoativna/neakuzativna/ergativna* (Rivero 2002: 169–170).

U konstrukcijama neuzročne radnje sudjeluju samo glagoli kojima se izražava radnja uzrokovana izvana, a sam uzrok radnje nije izrečen. Riječ je o glagolima koji su povratni i nasuprot sebi imaju prijelazni parnjak.

(34a) *Ivan je slomio staklo.*

(34b) *Staklo se slomilo.*

U odnosu na prijelaznu konstrukciju, konstrukcija neuzročne radnje ne sadržava argument s ulogom vršitelja na subjektivnom mjestu (vanjski argument), a argument s ulogom trpitelja (unutarnji argument), koji se u prijelaznoj konstrukciji nalazi na objektivnom mjestu, u konstrukciji je neuzročne radnje na subjektivnom mjestu. Dakle konstrukcije neuzročne radnje nemaju vršitelja, no postoji implicitan vanjski uzrok radnje.

Grahek napominje da je moguće da se vanjski uzrok ne izriče zbog ljudskoga znanja o svijetu, koje upućuje na to da se događaj ne može zbiti bez vanjskoga uzroka, pa i onda kad taj uzrok nije određen. Prema tome neuzročne konstrukcije označuju izvana uzrokovanu radnju koja se može dogoditi spontano, tj. radnju uzrokovanu neodređenim vanjskim uzrokom (Grahek 2006: 174). Upravo činjenica da se vanjski uzrok u tih konstrukcija ne može odrediti čini ih posebnom skupinom konstrukcija s povratnim glagolima. Stoga je tipično svojstvo konstrukcija neuzročne radnje sintaktičko neizricanje dubinskoga subjekta:

(35) *Ladja se potopi (*od sovražnika).*

'Lada se potopi (*od neprijatelja).' (Grahek 2006: 173).

Može se zaključiti da se u konstrukcija neuzročne radnje ne pojavljuje uloga vršitelja iz prijelazne konstrukcije. Premda se na sintaktičkoj razini taj argument ne izriče, on je prisutan na semantičkoj razini. Njegova se prisutnost najčešće izriče priložnim izrazom *sam od sebe* u značenju *bez ičije pomoći*. Ovdje se to odnosi na vršiteljevu pomoć (Levin i Rappaport Hovav 1995: 88)⁹.

⁹ Prema Grahek 2006, str. 174.

Vrijedi istaknuti da B. Belaj rečenice *Vrata su se otvorila* i *Vrata su se sama otvorila* analizira kao pasivne rečenice jer vršitelj u njih objektivno postoji. Vršitelj se u tom slučaju smatra uzrokom efektorom. Ako se u obzir uzme subjektivno–pragmatička vrijednost navedenih rečenica, zaključuje se da je »objektivno postojanje vršitelja potisnuto u drugi plan, komunikacijski nebitno, jer je neprototipno i neuočljivo zbog toga što se radi o vršitelju (*vjetar, propuh*) visokoga stupnja apstrakcije, pa stoga i te rečenice pragmatički funkcioniraju kao da imaju obilježje S = V.« (Belaj 2004: 48). Također napominje da je tumačenje rečenice *Vrata su se otvorila* kao pasivne izglednije promijeni li joj se glagolski vid. Time se dobiva rečenica *Vrata se otvaraju*, »koja ukazuje na vršitelja obilježenog semovima + stalno i + namjerno, a koja su vjerojatnija za ljudskog vršitelja.« (Belaj 2004: 48).

Korpusni su primjeri konstrukcija neuzročne radnje sljedeći:

- (36) *Krovovi su im zatrpali unutrašnjost, slomili se i bočimice legli nemoćno.*
 (37) *Razbio se vijenac oko čunka, sijeva čunak preko sinjeg mora, kao zvijezda preko neba plavog!*
 (38) *Njihov brod prvo je udario u stijene, a zatim se prepolovio i potonuo.*

3.5. Pasivne konstrukcije s neuzročnim povratnim glagolima

O pasivnim konstrukcijama s neuzročnim povratnim glagolima pisao je primjerice V. Nedjalkov, koji ih naziva obratnim povratnim konstrukcijama (engl. *conversive RC*). On navodi sljedeći primjer:

- (39) *Gäst-e füll-ten de-n Saal. → De-r Saal füll-te sich mit Gäst-en.*
 (Nedjalkov 1980: 223).
 gost–Nmn. ispuniti–3.l.mn.pf. prostorija–Ajd. → prostorija–Njd. ispuniti se–3.l.jd.pf. gost–Imn.
 'Gosti su ispunili prostoriju. → Prostorija se ispunila gostima.'

Konstrukciju naziva obratnom jer se opaža da se sastoji od istih rečeničnih članova kao i konstrukcija koja sadržava prijelazni parnjak povratnoga glagola iz obratne konstrukcije, no članovi su drugačije sintaktički obilježeni u rečenici. Obratna konstrukcija sadržava neuzročni povratni glagol *ispuniti se* i sve ostale članove koji su uporabljeni u konstrukciji s glagolom *ispuniti*, no na različitim sintaktičkim mjestima. Imenica *gosti*, koja se u prijelaznoj konstrukciji nalazi na subjektivnom mjestu, u konstrukciji s povratnim glagolom smještena je na objektno mjesto i u instrumentalu je.

B. Belaj konstrukcije tipa (39) *Prostorija se ispunila gostima* smatra primjerima pasivnih rečenica u kojih se vršitelj može konkretizirati jer nije obilježen semom + volja, namjera i odgovornost. Vršitelju se u tom slučaju pridružuje tematska uloga nevoljnoga vršitelja ili efektora. Takve vršitelje Belaj naziva perifernim vršiteljima jer u njih izostaju obilježja volje, namjere i odgovornosti (Belaj 2004: 54). Primjeri su takvih rečenica i sljedeći:

(40) *Stadion se puni gledateljima.*

(41) *Klavijaturist Wayne Gacy očito se oduševio Luisom Chicone.* (Belaj 2004: 55).

Ranko Matasović (2011) govori o procesu nastajanja neuzročnoga glagola od uzročnoga. »Ako osnovni uzročni glagol sadržava predikat stanja/procesa, derivirani povratni glagol potiskuje aktora«:

(42a) *Ivan je hladio pivo u hladnjaku.*

(42b) *Pivo se hladilo u hladnjaku.* (Matasović 2011: 13).

Takoder spominje neuzročne dvovalentne povratne glagole stanja tipa:

(43) *Čaša se napunila pivom.*¹⁰

Dakle u gore spomenutih konstrukcija riječ je o pasivu, a s obzirom na glagole koji se u njima pojavljuju, u ovom će se radu zvati pasivne konstrukcije s neuzročnim povratnim glagolima. U takvim konstrukcijama sudjeluju glagoli tipa *puniti se, natopiti se, oduševiti se, razočarati se, umarati se* i sl. Navest ćemo sljedeće primjere pasivnih konstrukcija s neuzročnim povratnim glagolima:

(44) *Dvorana se ispunila gledateljima.*

(45) *On se oduševio njegovim razmišljanjem.*

U tim primjerima riječ je o subjektnom instrumentalu. Belaj i Tanacković Faletar taj instrumental definiraju kao »instrumental koji u aktivnom korelatu dolazi na poziciju subjekta. (...) U suvremenom se jeziku instrumentalom u pasivnim konstrukcijama mogu kodirati jedino različiti tipovi konkretnih efektora, najčešće prirodne sile kao *kiša, snijeg, poplava, tuča, potres* i sl. (...), ili apstraktnih koji izazivaju neko psihičko stanje subjekta (...) te ne-voljni agensi, odnosno živi aktanti bez obilježja volje i namjere povezane s radnjom izrečenom glagolom« (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 215). Kao primjer prirodne sile na mjestu instrumentala navode *Cesta je zatrpana snijegom / Snijeg je zatrpao cestu*. U primjeru *Bili su iznenađeni njegovim povratkom / Iznenađio ih je njegov povratak* apstraktni je efektor izrečen instrumentalom, a u primjeru *Stadion se polako puni gledateljima / Gledatelji polako pune stadion* instrumentalom je izrečen nevoljni agens.

Takve konstrukcije sadržavaju u pravilu psihološke glagole. U konstrukciji s prijelaznim parnjakom neuzročnoga povratnog glagola doživljavač (ili tema, ovisno o glagolu) nalazi se na objektnom mjestu, a poticaj/uzrok stanja

10 Taj primjer ne bi odgovarao pasivnoj konstrukciji s neuzročnim povratnim glagolima zbog toga što je riječ o radnji koja je namjerna, hotimična. Teško se može zamisliti situacija u kojoj pivo slučajno puni čašu, kako je to npr. moguće zamisliti s vodom koja prirodno negdje teče i puni korita i sl. U navedenom primjeru instrumental ima ulogu sredstva, što nije slučaj s pasivnim konstrukcijama s neuzročnim povratnim glagolima, kako će se vidjeti.

doživljavača na subjektivnom mjestu. Za razliku od toga u pasivnoj konstrukciji s neuzročnim povratnim glagolima doživljavač se nalazi na subjektivnom mjestu, a najčešće se izriče i poticaj/uzrok kao dopuna u instrumentalu. Uz te glagole nije obvezna dopuna s tematskom ulogom uzroka/poticaja, premda se taj član u pravilu iščitava iz konteksta. Takvim je konstrukcijama svojstvena nehotična, nevoljna radnja, što utječe na to da se razlikuju od ostalih pasivnih konstrukcija. Naime u rečenici (44) gledatelji zaista ne čine radnju koja se izražava glagolom s nakanom da je čine, već se radnja događa sama od sebe, kao posljedica neke druge nakane gledatelja. Dvorana se ispunila kao posljedica toga što su gledatelji došli gledati kazališnu predstavu i sl.

Korpusni su primjeri obratnih konstrukcija neuzročne radnje sljedeći:

- (46) *Voda je tekla oko žrtvenika i jarak se ispunio vodom.*
 (47) *To je bio mučan posao, jer je posljednjih dana neprekidno padala kiša, te se gnojna ilovača natopila vodom.*
 (48) *Duboko u sebi razmišljajući, čovjek se jednostavno mora ražalostiti tezama pojedinaca koji pokušavaju suptilno minorizirati ozbiljnost situacije.*
 (49) *Znam, mila, da si umorna, nemoj se još više umarati mišlju, moramo spavati, već je kasno.*

4. Analiza konstrukcija s prijelaznim i neprijelaznim glagolima

4.1. Pasivne konstrukcije

O pasivu je pisano najviše u hrvatskim gramatikama (npr. Barić i dr. 1997; Katičić 2002; Težak i Babić 2004), ali i drugim radovima (npr. Vukojević 1992; Belaj 2004). Budući da je Belaj toj temi posvetio najviše pozornosti u hrvatskom jeziku, kratko ćemo se osvrnuti na njegov prikaz pasiva u hrvatskom jeziku.

U Belajevoj knjizi *Pasivna rečenica* stoji sljedeće: »Pod terminom *gramatički pasiv* razumijevaju se dva sintaktičkosemantička ustrojstva, točnije dvije vrste pasivne predikacije:

- a) pomoćni glagol *biti* + glagolski pridjev trpni (perifrastični pasiv)
- b) lični glagolski oblik + čestica *se*« (Belaj 2004: 13).

Ovdje ćemo se baviti samo tzv. pasivom sa *se*, za koji Belaj navodi sljedeća obilježja. Ponajprije spominje kriterij $S = T$ (subjekt = trpitelj), $S \neq V$ (subjekt $\neq$ vršitelj), semantička prijelaznost i sintaktička neprijelaznost. Kriterij $S \neq V$ povezuje se s pasivom sa *se* jer postoje rečenice tipa *Djeca se tuku*, koje osim pasivnoga značenja mogu imati i uzajamnopovratno i povratno značenje. Osim spomenutih obilježja autor navodi i dinamičnost ili procesualnost.

Autor također govori i o mogućnostima iskazivanja vršitelja radnje. Služeći se nazivima *actor* i *undergoer* kao dvjema semantičkim makroulogama, o kojima raspravljaju Van Valin i LaPolla (1997)¹¹, autor ih prevodi kao opći vršitelj

11 Prema Belaju 2004, str. 24.

i opći trpitelj, koji oboje obuhvaćaju različite semantičke mikrouloge. Tako opći vršitelj obuhvaća sljedeće mikrouloge: mikroulogu agensa kao svjesnoga i voljnoga pokretača radnje ili događaja, uzrok efektor, koji signalizira živoga ili neživoga vršitelja koji slučajno i nesvjesno obavlja neku radnju ili entitet uzročno uključen u radnju, perceptor, koji obuhvaća živa bića koja nešto spoznaju, misle ili osjećaju, semantičku mikroulogu sile, koja označava različite prirodne pojave i nepogode, i semantičku mikroulogu instrumenta (Belaj 2004: 24–25).

Belaj između ostaloga razrađuje i morfološka sredstva kojima se može izraziti vršitelj: instrumentalom bez prijedloga (*Jeste li se razočarali njezinim postupcima?*), *od* + genitiv (... *Bujanec je napadnut od Divkovičke*), *po* + lokativ (... *kapela je blagoslovljena po domaćem župniku...*), implicitni vršitelji (genitiv bez prijedloga, *iz* + genitiv, *kod* + genitiv, *na* + lokativ i *u* + lokativ) (*I na našoj televiziji vrti se reklama...** (*I naša televizija vrti reklamu...*)) (Belaj 2004: 53–60).

Korpusni su primjeri pasivnih konstrukcija sljedeći:

- (50) *Od njih smo zatražili da naprave studiju utjecaja na okoliš zbog prenamjene terminala u Omišlju jer se je dosad tamo nafta samo **istovarivala** iz tankera, a sada će se i ukravati.*
- (51) *Prepredeni su ljudi od ljudske smrti izgradili čitav zakučasti sistem o tome kako **se izbija** što je moguće veća korist i dobitak.*
- (52) *Trenutno ni jedan od brijunskih hotela i rezidencijalnih vila nema uređaje za pročišćavanje otpadnih voda, pa ni septičke jame, već **se sve** otpadne vode **izlijevaju** u more.*

4.1.1. Medijalne konstrukcije

Kako se u hrvatskim gramatikama ne rabi naziv *medijalne konstrukcije*, u ovom će se radu one obrađivati kao podvrsta pasivnih konstrukcija jer se ne želi odstupati od tradicionalnih naziva. No prije svega treba rastumačiti naziv *medijalna konstrukcija*. Slijedi primjer kanonske medijalne konstrukcije sa se u slavenskim jezicima iz strane literature:

- (53) *Porcelain vases break easily.*
porculanske vaze–Nmn. lomiti se–3.l.mn.pz. lako–pril.
'Porculanske se vaze lako lome.' (Marelj 2004: 2).

M. Lekakou spomenute konstrukcije na deskriptivnoj razini opisuje kao opće rečenice koje nešto govore o podrazumijevanom biću. Ishodišno unutarnji argument, tj. trpitelj/tema u njih se nalazi na subjektnom položaju, a ishodišno vanjski argument, vršitelj, degradiran je u implicitni argument, tj. sintaktički je potisnut (Lekakou 2005: 10). Ona napominje da navedena obilježja medijalne konstrukcije dijele s pasivom te je ta činjenica često navodila jezikoslovce na pogrešan zaključak da su spomenute dvije strukture jednako derivirane.

O medijalnim konstrukcijama u njemačkom jeziku govori Z. Lagumdžija na jednak način na koji se one u pravilu obrađuju u većini indoeuropskih jezika. Riječ je o rečenicama koje ne označuju »proces koji se vrši na subjektu, već se u njima daje kvalifikacija tog procesa, odnosno mogućnost njegove izvedbe« (Lagumdžija 2011: 15).

Medijalnim se konstrukcijama označuje osobina objekta o kojemu je riječ te su stoga te konstrukcije statične. Tipično su obilježje medijalnih konstrukcija u indoeuropskim jezicima priložni izrazi. Oni opisuju posebno obilježje unutarnjega argumenta, tj. dubinskoga objekta (Grahek 2006: 159). Najčešći su priložni izrazi: *teško, lako, dobro, rado* i dr.

U hrvatskoj literaturi L. Vukojević (1992) opaža da će tzv. reflektivnopašivne rečenice postati »dezaktualiziranima, generičnima« ako sadržavaju koji cirkumstant, npr. *Kuća se gradi u proljeće, Zadaća se piše kod kuće, Demokracija se osvaja polako*. Takvim se rečenicama, govori Vukojević, označuje kvalifikacija procesa, mogućnost i način njegove izvedbe. U njih se ne mogu uvrstiti dijagnostičke riječi *upravo, jutros, jučer* itd. »koje signaliziraju pasivnu funkciju, nego samo one koje signaliziraju atributnu funkciju: *redovito, stalno, načelno, po pravilu* itd.« (Vukojević 1992: 254). Belaj raspravlja o tome kako Vukojević gore navedene rečenice ne uvršćuje u pasiv zbog nedostatka kriterija dinamičnosti u aktualnom trenutku govorenja« (Belaj 2004: 91). No Belaj ih bez obzira na to smatra dijelom pasiva, premda ne, dakako, prototipnim pasivnim rečenicama. Takve su rečenice rezultat »stalnoga ponavljanja neke radnje koje je rezultiralo određenim iskustvom.« (Belaj 2004: 51).

O tome piše i M. Marelj (2004). Napominje, kao i Vukojević, da se zbog toga što su medijalne konstrukcije (63) opće u njih nikako ne može uporabiti prilog *upravo*, što je moguće u pasivnih konstrukcija (64):

(54) *Mrlja od crnog vina se skida belim vinom.*

'Mrlja od crnog vina skida se bijelim vinom.'

(55) *Mrlja od crnog vina se upravo skida belim vinom.*

'Mrlja od crnog vina upravo se skida bijelim vinom.'

Tim se konstrukcijama označuje osobina objekta o kojemu je riječ, a koji se nalazi na subjektivnom mjestu u konstrukciji. Uspoređujući već spomenute primjere:

(56) *Mrlja od crnog vina se skida belim vinom.*

'Mrlja od crnog vina skida se bijelim vinom.'

(57) *Mrlja od crnog vina se upravo skida belim vinom.*

'Mrlja od crnog vina upravo se skida bijelim vinom.'

(58) *Mrlja od crnog vina se lako skida bijelim vinom.*

'Mrlja od crnog vina lako se skida bijelim vinom.'

autorica raspravlja o tome kako su navedene konstrukcije vrlo slične po svojim svojstvima: sve su u aktivnom obliku, objekt se nalazi na subjektivnom položaju i obilježene su prisutnošću oblika *se*. No prva bi se konstrukcija (56)

mogla smatrati i pasivnom i medijalnom. Pasivna konstrukcija ima događajno čitanje, označuje procesnu radnju, radnju u tijeku. Jedoznačno se ta konstrukcija može obilježiti kao pasivna kada se u nju uvede prilog *upravo* (57). Kada bi se konstrukcija (56) smatrala medijalnom, značila bi da se mrlja od vina može skinuti bijelim vinom. Uporabom priloga *lako* konstrukcija (58) postaje medijalna.

M. Marelj ističe kako vanjska uloga u medijalnih (58) i pasivnih (57) konstrukcija ne može biti prisutna u sintaksi, ali je prisutna u semantici, što otkriva prisutnost argumenta s tematskom ulogom sredstva, koji je obično signal agentivnosti:

(59) *Put se gradi nano–mašinama.*

(60) *Mrlje od crnog vina se lako skidaju belim vinom.*

'Mrlje od crnog vina lako se skidaju bijelim vinom.' (Marelj 2004: 222).

Zaključujemo da se medijalne konstrukcije smatraju dijelom pasivnih konstrukcija jer su one strukturno jednake konstrukcije, no razlikuju se u tome što su medijalne konstrukcije opće, statične i kvalitativne. No valja napomenuti da je statičnost proizišla iz dinamičnosti i da je aktualizirana u vremenu kojemu se pripisuje sadržaj rečenice (Belaj 2004: 51).

Slijede korpusni primjeri medijalnih konstrukcija:

(61) *Srce nije od tvrde tvari, lako se posve izgubi, lako se posve izgubi ono što se u njega ureže – odvrne mu Jelena nešto drhtavim glasom i jače porumenje.*

(62) *Izguhljena noć teško se nadoknadi* – reče ona.

(63) *Napuštanje politike lako se pretvara u izdaju naroda.*

4.2. Obezličene konstrukcije

U obezličenih se konstrukcija zadržava izravni objekt u akuzativu iz aktivnih rečenica od kojih su nastale. B. Belaj u svojoj knjizi o pasivu govori i o obezličenim rečenicama i o tome kako se u normativnoj literaturi pojavljuju »tek u posljednjih dvadesetak godina i to zbog njihove sve češće uporabe, posebno u razgovornom stilu, a smatra ih se ili bezličnima (Barić i dr. 1979, 1990, 1995) ili obezličenima (Katičić, 1986, 1991)« (Belaj 2004: 38).

U *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr. 1997) razlikuje se pasiv od obezličenja i obje se preoblike definiraju kao one koje mijenjaju odnose u sintaktičkom ustrojstvu s obzirom na sadržaj koji se tim ustrojstvom izriče. »Rečenica se preoblikuje u pasivnu tako da se izravni objekt aktivne u pasivnoj mijenja u subjekt, a aktivni se glagolski lik zamjenjuje pasivnim. (...) Rečenica se preoblikuje u bezličnu tako da se treće lice množine neprelaznoga glagola, koji nije povratan, zamijeni trećim licem jednine i doda mu se nenaglašeni oblik povratne zamjenice *se* u akuzativu« (Barić i dr. 1997: 451–453). Autori napominju da se bezlična preoblika može primijeniti i na rečenice s prijelaznim glagolom kada nije izrečen subjekt. U tom se slučaju u bezličnoj preoblici zadržava

akuzativ izravnoga objekta aktivne rečenice (*Vozače se posebno upozorava na sklizak kolnik*), za razliku od pasivne, u kojoj se izravni objekt aktivne rečenice nalazi u nominativu (*Vozači se posebno upozoravaju na sklizak kolnik*) (Barić i dr. 1997: 451–453).

Obezličene konstrukcije u gramatici J. Silića i I. Pranjkovića vezuju se primarno uz neprijelazne glagole: *Živi se nekako*, *Onamo se putovalo vlakom* i sl. Autori navode kako obezličene često zahvaća glagole koji označuju stanja ili procese u vršitelju bez njegove volje: *Spava mi se*, *Cijeli dan mu se kihalo*¹² i dr., kao i glagole koji označuju »raspoloženje ili neraspoloženje vršitelja u odnosu na kakvu radnju«: *Danas mi se ne radi*, *Kolegama se nije išlo na taj sastanak*¹³. Ističe se da se prijelazni glagoli rijetko obezličuju i takva su ustrojstva stilski obilježena: *Vozače se upozorava na maglu*, *Nikako ih se nije moglo nagovoriti* (Silić i Pranjković 2005: 317–318).

R. Katičić o preoblici obezličena govori sljedeće: »Slična se preoblika može izvršiti na neprelaznom glagolu koji nije povratan, kad stoji u trećem licu množine i nije mu izrečen vršilac radnje. Glagol tada dolazi u treće lice jednine i dodaje mu se enklitični akuzativ povratne zamjenice *se*« (Katičić 2002: 158). Primjeri su takvih obezličenih konstrukcija: *Srijedom se ide na sajam*, *U pustinji se jaše na devama*. Autor naglašuje da se obezličene ne primjenjuje na prijelaznim glagolima s izrečenim objektom i, ako se prijelazni glagol obezličuje, to je »oznaka nešto manje brižna izražavanja« (Katičić 2002: 159). Također napominje da se preoblika obezličena u »pomnije dotjeranom hrvatskom književnom jeziku« ne primjenjuje na prijelazne glagole s izrečenim objektom (Katičić 2002: 159).

U *Hrvatskome jezičnom savjetniku* autori rečenice tipa *Ivana se hvali* ne smatraju ni pasivnima ni bezličnima jer se bezlične rečenice tvore od neprijelaznih glagola. Autori navode sintaktičke, semantičke i stilske uvjete pod kojima se takve rečenice dopuštaju u standardnom jeziku:

- a) kad je u predikatu bezlični oblik glagola nepotpuna značenja proširen infinitivom prijelaznoga glagola: *Ivana se moglo vidjeti svaki dan u gradu*. (...) b) kad god nije na drugi način moguće razriješiti dvoznačnost, i to samo onda kad se u objektu u akuzativu nade koja od osobnih zamjenica ili imenica koje znače živo biće: *Shvatio je da ga se vara*. / *Shvatio je da se vara*. (...) ili se iz kakvih stilskih razloga želi osobito naglasiti bezličnost: *Kad se moli boga, glava treba biti gola i lice ozbiljno*. (Barić i dr. 1999: 259).

Korpusni su primjeri obezličenih konstrukcija sljedeći:

- (64) *Od davnine se za maškare u Samoboru spremalo staro i mlado, osmišljavale su se svakakve ludorije, odijevalo se kako je tko znao i mogao samo da ga nitko ne prepozna.*

12 Ovdje se uvršćuju u neprototipne obezličene konstrukcije.

13 V. prethodnu bilješku.

- (65) *U glasnom navijanju više **se vrijeđalo** suparnika nego što se bodrilo svoju momčad i nakon svega je ostao gorak okus.*
- (66) *Neka mi bude dopušteno ovu krajnje neprihvatljivu reakciju jednog predsjednika suda iskoristiti kako **bi se** još jednom **upozorilo** na to, kakve bi pogubne efekte imala ovlast ministra zaduženog za poslove pravosuđa da imenuje i razrješava predsjednika sudova.*

Opaža se da postoje dvije vrste obezličениh konstrukcija: jedne koje su tvorene od neprijelaznih glagola i druge tvorene od prijelaznih glagola s izrečenim objektom. U ovom se radu neće raspravljati o normativnom statusu drugih spomenutih konstrukcija, nego će se one smatrati istovrijednima.

- (67a) *Ljudi svaki dan idu na tržnicu.*
- (67b) *Svaki se dan ide na tržnicu.*

U odnosu na konstrukciju od koje je obezličena nastala (67a) obezličena (67b) je obilježena prisutnošću oblika *se*, subjekt je u obezličenoj konstrukciji sintaktički potisnut, no semantički je prisutan. Implicitni se argument tumači kao nepoznati, nevažni ili neodređeni vršitelj (Kučanda 1992: 182). U ovom je slučaju riječ o neprijelaznim glagolima koji sudjeluju u obezličениm konstrukcijama te se o objektu ni ne može govoriti. O njemu se može govoriti u vezi s obezličениm konstrukcijama koje su nastale od prijelaznih glagola s izrečenim objektom tipa:

- (68) *Njega se kritiziralo.*
- (69) *Njih se spominjalo.* (Kučanda 1992: 182).

Opaža se da izravni objekt iz početne konstrukcije ostaje objekt. Od pasivnih se konstrukcija stoga takve konstrukcije razlikuju u tome što izravni objekt iz početne konstrukcije ostaje takav i u obezličenoj konstrukciji, za razliku od pasivne konstrukcije, u kojoj postaje subjekt. Osim toga, glagol je obvezno u 3. licu jednine.

4.2.1. Neprototipne obezličene konstrukcije

Riječ je o konstrukcijama koje se smatraju dijelom obezličениh konstrukcija (Silić i Pranjković 2005: 317–318). Obilježja su im sljedeća: glagol u trećem licu jednine, oblik *se*, koji inače nije svojstven glagolu uz koji se pojavljuje u konstrukciji, i dativni argument, koji se može tumačiti kao nevoljni/voljni vršitelj/doživljivač. Nisu prototipne obezličene konstrukcije jer se u njih vršitelj/doživljivač ipak izražava, što nije moguće u tipičnim obezličениm konstrukcijama.

Dvije su vrste takvih konstrukcija. U ovom će se radu zvati neprototipne obezličene konstrukcije voljne i nevoljne radnje/stanja.

1) Neprototipne obezličene konstrukcije voljne radnje

U stranjoj se literaturi takve konstrukcije najčešće zovu *voljne konstrukcije raspoloženja* (engl. *intensional feel-like constructions*) (Marušić i Žaucer 2005)¹⁴. Riječ je o konstrukcijama kojima se izražava »raspoloženje ili neraspoloženje vršitelja u odnosu na kakvu radnju« (Silić i Pranjković 2005: 317).

(70a) *Danas ne idem u šetnju.*

(70b) *Danas mi se ne ide u šetnju.*

(71a) *Pije mlijeko.*

(71b) *Pije mu se mlijeko.*

(72a) *Jučer nisam plesala.*

(72b) *Jučer mi se nije plesalo.*

Korpusni su primjeri neprototipnih obezličenih konstrukcija voljne radnje sljedeći:

(73) *Nešto uštedih tolike godine službovanja; nečim me i obdarilo poslije kobne smrti našega milostivoga, a u službu **mi se nije dalo**.*

(74) *Puhao je jaki vjetar i **nije mi se išlo** u ležaonicu.*

(75) *Le donne di Zagabria – **pjevalo mi se tiho**, ali ono »piu belle« izletjelo je iz grla kao iz hidranta.*

2) Neprototipne obezličene konstrukcije nevoljne radnje/stanja

Neprototipnim obezličenim konstrukcijama nevoljne radnje/stanja izražavaju se različite razine čovjekova psihičkoga ili fiziološkoga stanja, označuju se »stanja ili procesi što se odvijaju mimo volje vršitelja« (Silić i Pranjković 2005: 317).

Korpusni su primjeri neprototipnih obezličenih konstrukcija nevoljne radnje/stanja sljedeći:

(76) ***Meni se drijema.** – Ajde spati.*

(77) ***Vrtjelo mu se** i šumjelo u glavi, pa se na mahove činilo, da će se srušiti u potpunu nesvijest, jer već znadijaše, što se dogodilo.*

(78) *Meni je sve jednako, ili u polje, ili u goru, samo dovršite; **spava mi se**.*

Zaključak

U radu su se izlučile konstrukcije sa se u hrvatskom jeziku te se načinila sintaktičko–semantička analiza tih konstrukcija. Izdvojile su se dvije glavne skupine konstrukcija: *konstrukcije s povratnim glagolima* i *konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima*. Konstrukcije s povratnim glagolima sadržavaju povratni glagol, a konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glago-

¹⁴ Prema Grahek 2006, str. 182.

lima sadržavaju prijelazni ili neprijelazni glagol kojemu se samo u konstrukciji doda oblik *se*.

Utvrđilo se nekoliko tipova konstrukcija s povratnim glagolima i konstrukcija s prijelaznim i neprijelaznim glagolima. Promatrale su se promjene koje su se dogodile u pojedinoj konstrukciji s povratnim glagolom u odnosu na konstrukciju s prijelaznim parnjakom konkretnoga povratnog glagola i promjene u pojedinoj konstrukciji s prijelaznim ili neprijelaznim glagolom kojemu je dodan oblik *se* u odnosu na polaznu konstrukciju. Te se promjene odnose na gubljenje kojega argumenta, mogućnost sintaktičkoga izražavanja ili neizražavanja toga argumenta, promjenu sintaktičkoga položaja argumenta i sl. Pojedini tipovi konstrukcija odredili su se upravo na temelju spomenutih promjena. U konstrukcijama s prijelaznim i neprijelaznim glagolima ponajprije se promatralo sintaktičko ponašanje glagola, tj. primarno odnos prijelaznost/neprijelaznost, dok se samo značenje glagola potisnulo u drugi plan. U konstrukcija s povratnim glagolima, za razliku od toga, naglasak se stavio na samo značenje glagola i mogućnost izražavanja primjerice povratnosti, uzajamne povratnosti, uzročnosti i dr., no osim toga promatrale su se i promjene u argumentnoj strukturi.

Konstrukcije sa *se* koje su se izlučile jesu:

1. konstrukcije s povratnim glagolima
  - a) konstrukcije povratne radnje
  - b) konstrukcije uzajamnopovratne radnje
  - c) konstrukcije s neodređenim objektom
  - d) konstrukcije neuzročne radnje
  - e) pasivne konstrukcije s neuzročnim povratnim glagolima
2. konstrukcije s prijelaznim i neprijelaznim glagolima
  - a) pasivne konstrukcije
    - aa) medijalne konstrukcije
    - b) obezličene konstrukcije
    - c) neprototipne obezličene konstrukcije
  - c₁) neprototipne obezličene konstrukcije voljne radnje
  - c₂) neprototipne obezličene konstrukcije nevoljne radnje/stanja.

Prema pristupu u ovom radu *se* u spomenutim konstrukcijama nije sintaktički argument. U konstrukcijama s povratnim glagolima *se* se uz glagole smatra česticom i njihovim neodvojivim dijelom. Glagoli iz konstrukcija s prijelaznim i neprijelaznim glagolima oblik *se* dobivaju samo u konstrukcijama. Stoga je taj pristup sličan pristupu koji zagovara neargumentnost oblika *se* (Grimshaw 1982, 1990; Sells i dr. 1987; Reinhart i Siloni 2004).

Literatura

- Alsina, Alex (1996). *The Role of Argument Structure in Grammar: Evidence from Romance*. Stanford: CSLI Publications.
- Anić, Vladimir (1994). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Barić, Eugenija i sur. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, Eugenija i sur. (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.
- Belaj, Branimir (2004). *Pasivna rečenica*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar (2017). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Sintaksa jednostavne rečenice*. Zagreb: Disput.
- Birtić, Matea i sur. (2012). *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga.
- Brač, Ivana i Ivana Oraić Rabušić (2016). Određenje instrumentalne imenske skupine kao dopune u psiholoških glagola. *Jezikoslovlje* 17/1–2: 247–265.
- Bulat, Ewa (2004). Reflexive verbs as null object licensors in Polish. Similarities between the reflexive *się* and small *pro*. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics* 39: 29–38.
- Burzio, Luigi (1986). *Italian Syntax: A Government–Binding Approach*. Studies in Natural Language and linguistic theory. Holland: D. Reidel Publishing Company. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-4522-7>
- Chierchia, Gennaro (2004). A Semantics for Unaccusatives and its Syntactic Consequences. Alexiadou, Artemis, Elena Anagnostopoulou i Martin Everaert, ur. *The Unaccusativity Puzzle*. Oxford: Oxford University Press, 22–59. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0002>
- Chomsky, Noam (1981). *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- Daničić, Đuro i sur. (ur.) (1880–1976). *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–XXIII. Zagreb: JAZU. (= AR).
- de Alencar, Leonel. F. i Carmen Kelling (2005). Are reflexive constructions transitive or intransitive? Evidence from German and Romance. Butt, Miriam i Tracy Holloway King, ur. *Proceedings of the LFG05 Conference*. University of Bergen, 1–20. <https://web.stanford.edu/group/cslipublications/cslipublications/LFG/10/pdfs/lfg05alencarkelling.pdf> (12. travnja 2017.).
- Genušienė, Emma (1987). *The typology of reflexives*. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110859119>
- Grahek, Sabina (2006). *Argument structure in Slovene*. Doktorski rad. The University of Leeds.
- Grimshaw, Jane (1982). On the Lexical Representation of Romance Reflexive Clitics. Bresnan, Joan, ur. *The Mental Representation of Grammatical Relations*. Massachusetts Institute of Technology, 87–148.
- Grimshaw, Jane (1990). Argument Structure. *Linguistic Inquiry Monographs* 18. Cambridge: The MIT Press.
- Katičić, Radoslav (32002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus.
- Kučanda, Dubravko (1992). Funkcionalni pristup analizi pasiva u hrvatskom. *Suvremena lingvistika* 18/2: 175–184.
- Lagumdžija, Zineta (2010–2011). O medijalnom i reflektivnom pasivu u njemačkom jeziku. *Postscriptum 1: Časopis za obrazovanje, nauku i kulturu*: 13–18.
- Lekakou, Maria (2005). *In the Middle, Somewhat Elevated. The semantics of middles and its crosslinguistic realization*. Doktorski rad. Department of Phonetics and Linguistics, University College London.
- Levin, Beth (1993). *English verb classes and alternations: A preliminary investigation*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Levin, Beth i Malka Rappaport Hovav (1995). *Unaccusativity: At the syntax–lexical semantics interface*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Marantz, Alec P. (1984). *On the Nature of Grammatical Relations*. Cambridge: MIT Press.
- Marelj, Marijana (2004). *Middles and Argument Structure across Languages*. Doktorski rad. University of Utrecht.
- Matasović, Ranko (2011). *Croatian Reflexive Constructions from the Historical Point of View*. Rad u rukopisu, 1–22.
- Medová, Lucie (2009). *Reflexive Clitics in the Slavic and Romance Languages*. Doktorski rad. The Faculty of Princeton University.
- Miličević, Maja (2005). On the status of reflexive constructions: A comparative study of Italian and Serbian. *RCEAL Working Papers* 11: 180–235.
- Miličević, Maja (2009) On the status of clitic reflexives and reciprocals in Italian and Serbian. Butt, Miriam i Tracy Holloway King, ur. *Proceedings of LFG09*. Stanford: CSLI Publications, 441–458. <http://csli-publications.stanford.edu/LFG/14/index.shtml> (20. rujna 2017.).
- Miličević, Maja (2015) Između neakuzativnosti i neergativnosti: Povratno, uzajamno–povratno i autokauzativno se. Arsenijević, B. i S. Halupka–Rešetar, ur. *Srpski jezik u savremenoj lingvističkoj teoriji*. Niš: Filozofski fakultet, 175–192.
- Moskolvjević, Jasmina (1997). Leksička detranzitivizacija i analiza pravih povratnih glagola u srpskom jeziku. *Južnoslovenski filolog* 53: 107–114.
- Nedjalkov, Vladimir P. (1980). Reflexive constructions: a functional typology. Brettschneider, G. i C. Lehmann, ur. *Wege zur Universalienforschung*. Tübingen, 222–228.
- Oraić Rabušić, Ivana (2013). *Struktura povratnih glagola i konstrukcije s elementom se u hrvatskome jeziku*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Oraić Rabušić, Ivana (2015). O odnosu elementa se i zamjenice sebe. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 41/1: 97–126.
- Pesetsky, David M. (1995). *Zero Syntax. Experiencers and Cascades*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Reinhart, Tanya i Tal Siloni (2004). Against the Unaccusative Analysis of Reflexives. Alexiadou, Artemis, Elena Anagnostopoulou i Martin Everaert, ur. *The Unaccusativity Puzzle*. Oxford: Oxford University Press, 288–331. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0007>
- Reinhart, Tanya i Tal Siloni (2005). The lexicon–syntax parameter: Reflexivization and other arity operations. *Linguistic Inquiry* 36: 389–436.
- Rivero, María L. (2002). On impersonal reflexives in Romance and Slavic and semantic variation. *Romance Syntax, Semantics and L2 Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 169–195.
- Rivero, María L. i Milena Milojević Sheppard (2003). Indefinite reflexive clitics in Slavic. *Natural Language and Linguistics Theory* 21(1): 89–115. <https://doi.org/10.1023/A:1021841517604>
- Samardžić, Tanja (2005). Reč se u argumentskoj strukturi ditranzitivnih glagola. *35. međunarodni skup slavista u Vukove dane*. 1–12. <http://www.unige.ch/lettres/linguistique/samardzic/Samardzic2006.pdf> (15. svibnja 2017.).
- Sells, Peter, Annie Zaenen i Draga Zec (1987). Reflexivization variation: Relations between syntax, semantics, and lexical structure. Iida, Masayo, Stephen Wechsler i Draga Zec, ur. *Working Papers in Grammatical Theory and Discourse Structure: Interactions of Morphology, Syntax, and Discourse*. Stanford: CSLI Publications, 169–238.
- Silić, Josip i Ivo Pranjković (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šonje, Jure (ur.) (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Školska knjiga.
- Težak, Stjepko i Stjepan Babić (2004). *Gramatika hrvatskoga jezika: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vukojević, Luka (1992). Sintaksa pasiva. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 18: 235–257.
- Wehrli, Eric (1986). On Some Properties of French Clitic SE. Borer, H., ur. *Syntax and Semantics 19: The Syntax of Pronominal Clitics*. New York: Academic Press, 263–283.

Mrežni izvori:

Hrvatski web korpus (hrWaC). <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/> (pristupljeno 23. svibnja 2017.).

Hrvatska jezična riznica. <http://riznica.ihj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html> (pristupljeno 23. svibnja 2017.).

Classification of constructions with se in Croatian

The goal of the paper is to extract constructions with *se* in Croatian and to analyse each construction on a syntactic–semantic level. These constructions are divided into two classes: constructions with reflexive verbs and constructions with transitive and intransitive verbs. Constructions with reflexive verbs contain reflexive verbs, while constructions with transitive and intransitive verbs contain transitive or intransitive verbs to which *se* is added only in the construction. There are a few types of constructions with reflexive verbs and constructions with transitive and intransitive verbs. Changes that have occurred in a particular construction with reflexive verbs are observed in relation to a construction with the transitive verb pair of a particular reflexive verb. Furthermore, changes are also observed in a particular construction with transitive and intransitive verbs to which *se* is added in relation to transitive construction without *se*. These changes are related to the loss of argument, the possibility of syntactic expression of that argument, the change of syntactic position of arguments, etc. Certain types of constructions have been determined precisely on the basis of these changes. In the constructions with transitive and intransitive verbs the emphasis is placed on the syntactic behavior of the verb. In constructions with reflexive verbs it is the reverse. The meaning of the verb and its ability to express reflexivity, reciprocity, causality, etc., are of the main interest. However, changes in the argument structure of the verb are observed as well. According to the approach used in this paper, *se* is not considered to be a syntactic argument in any of the aforementioned constructions.

Ključne riječi: jezične konstrukcije sa *se*, povratni glagoli, prijelazni i neprijelazni glagoli, hrvatski jezik

Keywords: linguistic constructions with *se*, reflexive verbs, transitive and intransitive verbs, Croatian language